

Téereb Dañeel — Téeméer ak juróom-ñeent fukki juróom-ñeent benneel bi

*Yuuxu Guddi Gi ak Bëggaa Buru Room ci Kàddug Yëgleb: Ubbi Njàlbéeni
Besi Mujj yi ci Téereb Dañeel*

Jeff Pippenger
2024-04-09

Léegi nu ngi ci suuf su sell, ci mbirum téereb Daniel, ndaxte agsi na nu ci ay aaya yi teewal Yuuxu Guddi gi ngir téeméeri junni ak ñeenti-fukk ak ñeent ñi. Aaya yooyu itam dañuy xamle ñëw giirug saxal gi ci kaw yi ñu yékkati. Yooyu lañuy aaya yi nekk cër ci téereb Daniel, ci wàll wi jëm ci fan yu mujj yi te ubbee nañu ko, te muy wone waxu Daniel ci Peeñug Yeesu Kirist bi ñu ubbi bu “waxtu wi agsiyee,” tuuti laata mayu yoon tëj ci aaya fukk ak juróom-benni.

Room moo taxawal gis-gis bi, ni ñu ko teg ci ay kàdduy aaya fukk ñent ci saraxal fukk benn baat ci sàngu fukk benn; te moo tax ba am solo nu xool bu baax Room bi sunu jaar ci aayaat yi fukk benn ba fukk juroom-ñent, ndax fu “gis-gis amul, nit ñi dey sàngu,” te bu ngeen gëmül Esayi saraxal juróom-ñaar, aayaat yi juróom-ñent ak juróom-ñaar, “ci dëgg dungen taxaw temm.”

Uriah Smith tudd na ab yoon ci yenn yoon ñent walla lu ëpp ci ay bindam, Daniel and the Revelation. Ab yoon woowu mooy xamle ne kàttanu waxu yonent bi dees ko xamle ci waxu yonent bi rekk bu mu nekk “jokkoo” ak askanu Yàlla. Jëfandikookam bu njëkk bi mu ko jemale, dafa ko boole ak duggub Babilon ci seede bu yonent bi.

«Ab soppiku fés nu muy leer ci yeneen waxi yonent yi mooy ne, men nañu seet ne ay réew dinañu leen tudd ci yonent yi bu ñoom ag askanu Yàlla lëkkëlu ba ci tollu boobu ba ñu soxla a wax ci ñoom ngir bindi xew-xewu taarixu sell bi mat.» Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 46.

Ñetti benn yeneen ñaari yoon yu yokku, Smith wax na ci mbind mi, te ci benn bu nekk ci ñetti yooyu mu jublu ci “jàppale” gi Yawut yi; waaye ci benn ci jëfandikook yi mu wax ne “jàppale” gi mat na ci atum 162 BC, waaye ñaari jëfandikook yi des ànd nañu ak jaar-jëfkat yu jamono ji, ñoom ñi xamale ne matug “jàppale” gi diggante Yawut yi ak Room dafa doon ci atum 161 BC.

“Amul soxlaatu ñu fàttali jàngkat bi ne nguur-y àddina yi duñu leen dugal ci waxu yonent gi ludul ba ñu nekke ci benn anam ci jokkoo ak askanu Yàlla. Rooma jokkoo na ak Yawut yi, moom askanu Yàlla ca jamono jooju, jaarale ko ci kóllëre gu siiw gu Yawut yi, atum 161 lu jiitu Kirist. 1 Maccabees 8; Josephus, Antiquities, téereb 12, xaaj 10, sas 6; Prideaux, Vol. II, xët 166. Waaye juróom-ñaar at yu jiitu loolu, maanaam ci atum 168 lu jiitu Kirist, Rooma dafa not Maseduwaan, te def réew ma mu nekk cér bu boka ci nguuram. Kon nag, dugal nañu Rooma ci waxu yonent gi ngir ne, naka la génnee ci bënn ci sax yi nekk ci bëyug mbëk mi, mu ngi dem jëm ci yeneen not yu bees ci yeneen wet. Kon moo tax mu feeñ ci kanamu yonent bi, walla ñu man koo wax bu baax ci waxu yonent bii, ne mu ngi génn ci bënn ci sax yi nekk ci bëyug mbëk mi.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 175.

Waaye Smith itam na ne woon 162 BC.

“Doole boobu benn itam waroon na taxaw ci Réew mu Sell mi, te alag ko. Rooma booleek nit ñi Yàlla, mooy Yawut yi, ci jàppale, at bu jiitu Kirist 162; te dale ci bés boobu la jël béreb bu mag ci kalandiriyee waxi Yonent yi. Waaye nag, du ko moomale woon ci Yudee ndax noot gu dëgg lu ba ci at bu jiitu Kirist 63; te ba noppi ci anam wii ci topp.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 259.

Gannaaw loolu, bi mu dellu jëfandikoo xew-xewu bi ñetteelu yoon, mu waxaat ne 161 BC.

“Gannaaw nu jaarale sunu xel ci xew-xewi adina yi jëme ci nguuru ga ba ci mujjug juróom-ñaar-fukk ak ñentyi ayu waxtu yi, yonent bi, ci saar 23, dellusi na nu ci jamono ji Room yi tãmbalee bokk bu baax ak askanu Yàlla jaare ko ci kóllëreg Yawut ya, atum bés bu jiitu Kirist 161: te dale ci foofu, ñu yóbbu nu ci benn sàrtu xew-xew yu jub ba ci ndam lu mujjug mbooloom gëmkat ña, ak taxawalug nguuru Yàlla gu dul jeex. Yawut ya, bi ñu leen sonalee lool ci loxoy buur ya dëkkuwaat Sirii, yónnee nañu ay ndaw ci Room ngir ñaan ndimbalul Room yi, te ngir boole seen bopp ak ñoom ci ‘ab kóllëre gu xaritoo ak gu bokk-andandoo ak ñoom.’ 1 Maccabees 8; Prideaux, II, 234; Josephus’s Antiquities, téere 12, saar 10, xaaj 6. Room yi dëgg nañu ñaanug Yawut ya, te jox leen ab ndigël bu ñu bindee ci wax yii:—”

«“Dogalu sénat bi jëm ci mbooloom ndimbal ak xaritoo ak xeet wu Yawut yi. Du yoon ñépp ñi nekk ci suufu Romankat yi, ñu xare ak xeet wu Yawut yi, walla ñu dimbali ñi koy def, muy ci yónnee leen dugub, walla gaal, walla xalis; te su fekke ne am na ku song Yawut yi, Romankat yi dinañu leen dimbali ba ci li ñu man; te itam, su fekke ne am na ku song Romankat yi, Yawut yi dinañu leen dimbali. Te su Yawut yi béggee yokk dara ci niiroob ndimbal li, walla dindi ci dara, loolu dees na ko def ci dëggoo bu ñépp Romankat yi. Te mbooleem yokkute gu ñu def noonu, dina am doole te nekk lu jëfandikookat.” “Dogalu bii,” wax na Josephus, “Eupolemus doomu Yowaana ak Jason doomu Eleasar ñoo ko bind, bi Yuda doon saraxalekat bu mag bu xeet ba, te Simon, rakki jigéenam, doon njiitu mbooloom xare ba. Te lii moo nekkoon jëf jëf ju njëkk ju Romankat yi def ak Yawut yi, te noonu lañu ko doxalee.”» Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 271.

Du sama yëglewuma wax ngir lu tax Smith tudd 162 BC, lu dul sama xalaat ne dafa doon njuumte bind. Sama njariñ mooy jëfandikoo xam-xam bi mu di dëggal ci lu mu wax ne mooy “ab yoonu tekki bu leer ne mën nanu seet ne ñu ngi xamal xeeti réew yi ci waxi yonent yi bu ñuy jot ci lëkkaloo ak nit ñi Yàlla ba ba tax ñu war a wax ci ñoom ngir jaar-jaari cosaan bu sell bi mat.” Bi Smith di dëggal yoonu tekki boobu, mu xamle ne Rooma dugg na ci lëkkaloo ak nit ñi Yàlla ci “kóllëre” gi ci sarax bi ñaareel-fukk ak ñett, ci atum 161 BC, waaye Smith mooy wax it ne Rooma feeñ na ñaata ci nettali yonent bi ci 200 BC, ñett-fukk ak juróom-ñeent at laata 161 BC.

“Léegi ab doole bu bees lañuy dugal,—‘sacckat yi ci sa xeet’; ci wax ju jub, ni Bishop Newton waxe, ‘doggkat yi ci sa xeet.’ Fu sore, ca wetu dexe Tiber, amoon na buur gu doon dundale boppam ci mébët yu yëngoo ak pexe yu lëndëm. Ca njálbéenam, ndaw la woon te néew doole; waaye mu mág ak gaaw gu yéeme ci kàttan ak ngor, di tàllal ndànk-ndànk fii ak fale, ngir jéem sa kàttanam, te natt dëgërug loxob xareem, ba noppi, gannaaw bi mu xam ne am na

dooleem, mu yékkati boppam ak fit ci biir xeeti suuf, te jàpp ak loxo gu kenn mënu ko terew yoonu saytu seen mbir. Li dale ci kaw, turu Room taxaw na ci xëtu jaar-jaar, ñu dogal ko ngir ay jamono yu bare mu jiite mbiri àddina, te mu jëfandikoo dooley ndaw lu réy ci biir xeeti nit ba ci muj gu jamono.”

«Room waxoon na; te Siri ak Maseduwaan gis lu soppi di ñëw ci melokan seeni gént. Waa Room dugg ci mbir yi ngir dooleel buur bu ndaw bu Misra, fas yéene ne war nañu ko aar ci alkande wu Antiokus ak Filip waajaloon ngir yàq ko. Loolu mooy atum 200 ba pare Kirist, te bokkoon na ci njël yu njëkk yu am solo yi waa Room duggale ci mbiri Siri ak Misra.» Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 256.

Roomañ ñëw na jëkk ci nettali waxu yonent bi ci atum 200 BC, te introdigoson boobu ci saar fukk ak ñeent, mooy tektal bu gën solo ci mbirum Rooma ci bépp téereb Danyeel, ndax moom la sax saar bi di firndeel ni Rooma mooy misaal mi samp wision bi. Lu tax Smith manoon na ñaaxal noonu ab sàrtu waxu yonent, ba noppi tudd atum 161 BC, fekk mu di itam xamle atum 200 BC ne mooy fan waxtu gi dooleb Rooma “duggéefaloo” woon, loolu du jafe-jafe ju may bëgg a feddali. Su ma amee laaj bu war a feddali, dina doon ndax sàrt bi, ni ko Smith tekkee, baax na mbaa déedet. Bu dee baax, kon dinaa wax ne saar fukk ak ñeent bi war na am jukkoo ak Yawut yi, lu amoon laata mbooloom kóllëre 161 BC.

Dégg naa ne, jaar-jaaru sarax yi fukk ak ñett ba fukk ak juróom ñaar, muy won benn jaar-jaar bu mujjug fan yi, ba Room bu pap yi duggee boppam ci jaar-jaaru yonent bi, te def ko ci jukkoo ak Ētazini, ñoom ñoo di askanu Yàlla ci jaar-jaar boobu. Ndaxte Yeesu dafa sax di leeral mujj gi ak njálbéen gi, kon atum 200 lu jiitu Kirist, ba Room bu xeetkat yi dugg ci jaar-jaar bi, war na am jukkoo ak askanu Yàlla ci jaar-jaar boobu. Moo tax may wax ne, déggoon naa ak sart wu Smith, doonte fekkul woon benn jukkoo bu jub ci diggante Room ak Yawut ya ci atum 200 lu jiitu Kirist.

Saar yi ak fukk ak ñaar di wax ndam li ak li topp ci xareb Raphia, bi xewoon ci atum 217 bala Kirist, diggante Nguuru Seleusid, mi Antiochus III Magnus, walla “Magnum bi”, jiite, ak Nguuru Ptolemee bu Misra, mi Buur Ptolemy IV Philopator jiite. Xare boobu ame na bi ñuy xeex ngir moomel Coele-Syria (Siri bëj-saalum) ak bëj-saalum Palestin, suuf yi Nguuru Ptolemee ak Nguuru Seleusid di xuloo. Ndami Ptolemy IV Philopator ci Raphia may na ko mu wéyal moomelam ci Coele-Syria ak bëj-saalum Palestin ab diir.

Xareb Panium, mi am solo ak juróom-ñaareel gannaaw ba ci atum 200 BC, te ñu di ko itam Xareb Tundu Panium walla Xareb Paneas, nekkoon na diggantee Nguurug Seleucid, gu buur Antiochus III jiite, ak Nguurug Ptolemaik bu Misra, bu buur Ptolemy V jiite.

Ñetti ak benn benn ci at yii gën a jëfandikoo, ci 167 ba ci jamono ji ñuy wax at Yeesu judduagul, Réew Makkabe yi, mooy fippu Yawut yi ci kaw jéem-jéemi Mbooloom Seleucid ngir tere jëfe-diinay Yawut yi te teg ci seen kaw aaday Ellenistik, tambali na ca dëkk bu ndaw bu tudd Modein, mi nekk ci goxu Yude, ci suuf su léegi di Israayil bu jamono jii.

Mbiri mi moom mooy ci Antiochus IV Epiphanes, buur gu siiwul baax gu Gereg gu bokk ci Seleucid yi, mi teg woon ay jëfey Helenistik yu metti ci nit ñi Yawut ya, boole ci tere jëfandikoo yoonu diiney Yawut yi ak sosol kërug Yàlla ga nekk Yerusalem. Ngir dëgéral ay ndigalam,

Antiochus yónnee woon ay doxandéem ci ay dëkk ak ay gox yu bare ngir gaawloo waa Yawut ya dëkk fa, ba ñu topp ndigalam.

Ci dëkku Modein, kenn ci ndaw yi nguurug Seleucid agsi na ngir doxal ndigalu buur bi, di santa waa Yawut ya dëkk fa ñuy bokk ci xew-xewu jaamu yeneen yàlla yi te ñuy jébbal sarax yi yàlla yu Gereg. Boroom sarax bu mag, Yawut, mi tudd Mattathias, bañ na topp ndigal li, ba mu rey benn Yawut bu jëkkëree ngir jébbal sarax ba, ak itam ndawlu Seleucid ba. Jëf ju gantal gi Mattathias ak njabootam def, moo mel ni ndoorte Mbooloom xareb Maccabée yi ci kaw nguurug Seleucid.

Mattathias ak doomam juróom, boole ci Yudas Maccabee, daw nañu dem ca tund ya, ba tàmbalee xare gu xeex ci baat bu làqu ngir xeex ak mbooloom xare yaa Seleucid. Ci mujj, ndawte liir ga yokku na ci doole ak ndimbal, te loolu indi na ay ndam yu bare ci xare yi ñuy xeex ak Seleucid yi.

Xew-xew yi amoon ci Modein ci atum 167 baatu Kirist, dañoo doon ab jamono ju am solo lool ci taarixu Yawut yi, te moo tàmbalee bërebu Maccabéen yi ak xeex bi ñuy doxal ngir moom sañ-sañu diine ak moom bopp ci kanamu nootaange ju bawoo bitim-réew. Delloo sellal kër Yàlla gu ñaareel gi ci Yerusalem, gi di màndarga xew-xewu taarix bi ñuy màggal ci Hanukkah, amoon na ci atum 164 baatu Kirist, ñetti at la jiitu “kóllère” gi nekk ci saraxu ñaar-fukk ak ñett.

Gannaaw Yerusalem ak Kër Yàlla, Makkabe yi sellale nañu Kër Yàlla gi ci sobeg yiy bokk ci ñaareel yoonu xeeti yàlla yu dul dëgg te delloo ko ci jëfandikoomu diine bu yoon. Ci cosaanu wax ju ñuy jaarale, dañu gis nañu benn ndab bu nekk ak diw bu sell, bu yem rek ci leeral menorah bi benn bés rekk. Waaye, amul benn seede bu jaar jamono yooyu buy dëggal xew-xew boobu, te du ba ci atum juróom-bennelu téeméri at la léebu Yawut boobu feeñ ci mbind mi. Sœur White dafa mengale mbooloom Yawut ma dëddu woon dëgg ak mbooloom katolig, te dafa boole xel ci ne, ñoom ñaar ñépp, dañuy teg seen diine ci kow aaday nit ak cosaan yu nit tabax. Ni itam mu deme ak yëngu-yëngu kéemaan yu bare yu ñu sos rekk ci jaar-jaaru kër giiru paapal, léebu gi ne diw bu doyyoon benn bés sax na juróom-ñett fan amul benn seede bu jaar jamono buy ko dëggal.

Saar fukk ci Daniel, ay kapitel fukk ak benn, mi ngi jëfandikoo ngir xamale xeex bu njëkk ci ñetti xeex yi nekk ci saar fukk; ñetti xeex yooyu, dama leen woon tëral ba noppi ni ñetti xeex yu “sedd”, te itam ni ñetti xeex yu wuutu. Ab rakk bu jigéen laajoon na ma ci sama melokaanu wax bi ma tëraloon xareb Ukrain, mi di ñaareelu xare ci ñetti xare yooyu, nekk ni xare yu “sedd”, ndaxte, ni mu ko jubale, dee ak yàqute dafa bare lool. Li ma doon tëral ci maqaala yi weesu ci ni ñetti xeex yi di xeexi “xare bu sedd”, dees ko waxoon noonu ngir wuutale ñetti xeex yooyu ak ñetti Xarey Àddina yi am ci jamono ji rab wu suuf wi ci Peeñu Yàlla kapitel fukk ak ñett di jaar. Ñetti xare yooyu ay xare yu wuutu lañu, te itam dees na leen tëral noonu.

Digg naa jëfandikoo ci ñi artik yi, ma ngi bëgg a tudde ñetti xare yooyu ni “ñetti xare yi ci ayat ñent-fukk” walla xare yu ndeyjoor yi, ngir dindi jëngoro ji am ci tudde xare bu tàng ni xare bu sedd. Ci sama tekkiin, ñetti xare yi ci ayat ñent-fukk duñu boole ak xare bu 1798 bi, mi bokk ci ayat ñent-fukk, waaye dañuy ëmb rekk ñetti xare yi dale ci waxtu mujj, ci 1989, ba ci yoonu Dibeer bi ci ayat ñent-fukk ak benn. Ñetti xare yooyu gëna jub a tudde leen xare yu ndeyjoor, yu mat ci biir jamono xare bi nekk diggante buurub bëj-gànnar ak buurub bëj-saalum, te ci nettali ayat ñent-fukk, dañuy melal xare bi diggante Katolisism (buurub bëj-gànnar) ak Kominism (buurub

běj-saalum).

Biir ci ñetti xare yooyu, bu njëkk bi mooy wone ndamug Katoligis ci Kowmuñis bu 1989, ndax baabu wa boolee ak séen mbooloom xare buñu yónni, bi Etazini di teg wàññi, ngir far Sowiyeeet Yooniyonj dëpp ci 1989, doonte Risi, moom mi di bopp bi (wala “kër gu dëgër gi”), des na taxaw. Xarey Ukreer bi nu nekk ci léegi, baat biit, xare laatukaay bu nekkat ci diggante Katoligis ak Kowmuñis, te baabu wa di jëfandikoo nguurug Ukreer ni mbooloom xare buñu yónni ci kaw Risi, boole ko ak ndimbalug kàttan gu ñu yónniwoon ba noppi yu baabu wa, muy Etazini, ak itam yeneen réewi sowwu àddina yu ànd ak globalism. Xare boobu mooy ñu teg ci aaya 11 ak 12, te mu wone ne Kowmuñis (Risi) dina not Katoligis.

Ñetteelu proxy yiñettelu ci ñaar-fukk ñettii ay xare yaa ngi ame ci benn-fukki juróom-ñentel xel, muy Xareb Panium. Xare boobu diggante woon na kër guuru Ptolemaic (buur bi ci bėj-gànnar) ak kër guuru Seleucid (buur bi ci bėj-saalum). Ci xare boobu, mbooloom xareb proxy bu Katolig gi mooyaat Amerik bu Bennoo.

Ci njëkk xare ci atum 1989, xare jëfandikookat buy doxal ngir béjjën réewum Réewum Bennoo Yi Senegaal (United States) mi nekk béjjënu “horn” bu Républiquein, pap yi jëfandikoo nañu ko ngir daan taxawal gu politig bu Union soviétique, waaye ba noppi bàyyi mu taqale boppam (Russie). Ci ñaareelu xare bi, mooy xareb Ukrain, xare jëfandikookat buy doxal ngir Nazi yi, Russie moo koy daan. Ci ñetteelu xare bi, United States, mi dellu nekk xare jëfandikookat buy doxal ngir pap yi, moo dellu daan buur bu bėj-gànnar.

Ñetti ñaari xare yi yépp dafañu yor ràññee bu “Dëgg”, te ci xare bu jëkk ak bu mujj, moom dañu leen defare ak mbooloom xare buy doxal ci turu Ameerik buy am ndam. Ci xare bu jëkk ba, boppu buur bu bėj-gànnar bi des na baax, te ci ñetteelu xare ba, mbooloom xare buy doxal ci turu Ameerik mi div na boppu buur bu bėj-gànnar bi. Ñaareelu mbooloom xare buy doxal ci turu kenn kiit la woon itam ci turu pay ba ci Ñaareelu Xareb Àddina bi. Ci ñaari waxtu yooyu yépp, mbooloom xare buy doxal ci turu Nazism bi lañu daan te dinañu ko daan. Pay ba dafa noot lëpp ay noonam ba noppi balaa waase 16, bi booloo bu ñetti wàll gi mataloo.

“Ptolemy [Putin] amul woon xel ngir jëfandikoo bu baax ndamam. Su fekke mu toppoon ndamam ba noppi, fexeena mu nekk boroom réewum Antiochus gépp; waaye ndax mi ngi doylloo rekk ci jëf ay xuppat ak ay takk, mu def jàmm ngir man a jox boppam ci yéppug bannexam yu soxor te amul kenn ku ko tere mbaa ku ko yore. Noonu, gannaaw ba mu not ay noonam, ay ñaawteem dañoo ko not, te fekk mu fàtte tur wu mag wi mu mana samp, mu jállalee waxtoom ci reer ak njaaloo.”

«Ndamam dafa yéeg ngir ndam li mu amoon, waaye loolu dooleeluko woon benn yoon; ndaxte jëfandikoom ju yaramul ci ndam loolu moo tax ay waa réewam sax daanu ci kawam.» Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 254.

Seede bu ñaareel sellal ne ndamug Putin mooy màndargay njàlbéenam, dafa nekk ci mbiru buur bu réewum bėj-gànnaru Yuda, Osiyas, mi xolam yékkatiwoon it ndax ndamam yi ci xare, te gannaaw loolu, ni ko deme woon ak Ptolemee, mu seet a def liggéeyu saraxalekat yi ci kër-yàlla gi, bañu ko dóor ak gaana, te ci saa si ñu dindi ko ci nguuram. Ndamu Putin ci xareb Ukreer moo tegtal

tàmbali njàlbéenam nekk buurub bëj-saalum (buuru ñàkk yàlla). Njàlbéenam dafa meloon ak njàlbéenu buurub bëj-saal gi ci waxu yégle bu saarent fukki fanweeri ay wax, aaya ñeent-fukk, moom Farās, mi tegtal woon ab révolution buy daanu njiit yi, ni mu ame woon ak Ptolemee. Njàlbéenu Putin dañu ko itam tegtale ak njàlbéenu Union Sowietik bi, fu njiit li, Gorbachev, tasaroon Union Sowietik bi, te ci saa si mu jël liggéey ak Mbootaayu Xeet yi, màndargabu ate yi mujj gu àddina ji ci globalism bu ñàkk yàlla, moom buurub bëj-saal gi. Gannaaw ndamu Putin ci Ukrean, dafa itam mel ni Napoliyon ci Waterloo, ak jëllale ga toppoon; te itam ni buur Osiyas, ak gaanaam, ak jëllale ga toppoon; noonu itam ak njàlbéenu Ptolemee gu màndi ak njàlbéenu Union Sowietik bi ci 1989.

Xareb Paaniyum am na ca at ci 200 B.C., te ci at mi la Room duggu ci taarix ba kenn gis ko bu leer. Seen dugg ci nettali kàddu yonent bi jiitu na njëlée fu Yerusalem, mi ñu wone ci aaya fukk ak juróom-benn, te mu mat ci 63 B.C., ca jamono jooju mu yégle woon ne mooy kiifaarukat buur bu ndaw ba ca Misra. Ci ñetteelu xareb bi nekk ci aaya ñeent-fukk, bi jëm ci buur yi dëkk bët set ak bëj-gànnar, paapaas bi dina duggal boppam ci taarixaat biatam, di naaféq ne mooy aarukat Rusi. Ca same jamono jooju it, Seleucus, ci misaal bi, daan na Ptolemy ci xarebu Paaniyum, te loolu firndeel na ne États-Unis, jambaaru proxy bu paapaas bi di jëfandikoo ci xareb bi njëkk ak bi mujj ci aaya ñeent-fukk, dafa daan “Misra” (buuru bëj-gànnar bi).

Ci atum 200 BC, nu gis ci mbir mu mel ne papote bi, ni jigéenu njaaloo bu Tir, tàmbali na woy yi muy woy ci njaalooam, ngir waajal jëfandikoo boole bu ñetti wàll bi ci yoonu Dibeer bu saar waxin fukki-juróom-benni. Ci jamono jooju itam, États-Unis dafa noot Biir-bu-booloo xeeti àddina, noonu mu dëgërël taxawaayam ni buur bi gëna mag ci fukki buur yi. Bépp doxalin yu bokk ci boole bu ñetti wàll bi te ñuy matal ci yoonu Dibeer bi, àttees na leen ba noppi lu jiitu waxin fukki-juróom-benni.

Struktuur gu politig bu kàttanu njàngoro ji, ni ko Mbootaayu Xeet yi melal, déggoo na, ci aaya juróom benn fukk ak juróom bennaat, ngir jox rabam bi ay waajuram gu politig; waaye bala muy def loolu, baap bi daan na diiney kàttanu njàngoro ji. War na yit ba ngëmug tuur gi dindiwaat. Boroostaanis maa ngi woon dindi ci at yu Reagan, ci njëkk xareb aaya ñent fukk bi, te ci jamonoy mujj réewkat Republikaan bi, diiney kàttanu njàngoro ji dinañu ko itam teg ci suufu diiney Katolisism, ni ko nekkoon ci atum 508. Yoonu dindi bépp bañ-bañu diine ci baap bi ñu koy teg ci gàngune gi tàmbalee na ci at yu Reagan, te mu jeex ci at yu Trump. Bañ-bañu Boroostaanis bu apostaa ci kaw Katolisism dindiwóna ci njëkk xareb aaya ñent fukk bi, te bañ-bañu espiritism dinañu ko dindi ci mujj xareb aaya ñent fukk bi.

Ci biir wu jafe-jafe teemeelu mbirum nit ñi, Protestanti yépp yu génng ci dëgg dees nañu war a taxawal seen bopp ni moom mooy boroom ndigël ci wàllu diine ak politig, ci kaw fukki buur yi ci Pexeer gu Yàlla gi, saar fukk ak juróom-ñaareel. Kon nag, xareb Panium day wone bés bi Etazini di not Mboooloom Xeeti Àddina, tuuti laata yoonu Dibeer bi nekk ci aaya fukk ak juróom-benn.

Ab yoonu waxu ci waxi yonent bi mooy ne mboolem jenn-jenn aji-mis gi, rab wi ak yonent bu falso bi am nañu seen melokaan yu yonent yu leen di xaadale. Benn ci yooyu melokaan yu yonent mooy ne rab wi (Katolisism), sax ci waxi yonent bi, Roma lañu koy nekkal. Yonent bu falso bi, sax

ci waxi yonent bi, États-Unis lañu koy nekkal. Waaye ci jenn-jenn aji-mis gi, melokaan bi di fu ñu koy nekkal ci waxi yonent mooy ne dafay saa yu nekk di toxu. Jenn-jenn aji-mis gi tambalee na ca asamaan, ba noppi dikk ca Toolu Eden, te mujj jenn-jenn aji-mis gi nekk ca Égypte.

Wax ak ne wax ne: Nii la Boroom bi Yàlla wax: Xoolal, maa ngi ci sa kaw, yaw Firawna, buur bu Misra, mboollem sàmm gu mag ga ne ci biir ay dexam, te wax ne: “Dex sama moom la, te man maa ko defal sama bopp.” Ezekiel 29:3.

Bérab ci yonent, bérab bu jàngalekat bi di naan ay mbind mi soppeeku. Ci jamonoy Yowaana, toogu njiitug yonent bi, mi tekki ay nguuram, dañu ko xàm ne dafa nekk ci Pergam.

Te bindal ci mbindum mboolloom mi nekk Pergamos nga bind ne: Li moom mooy wax, ki yor sabar bu ñaar cëm yu ñaw: Xam naa say jëf ak foo dëkk, ba ci bérab bi toogu Seytaane nekk; te nga sax ci sama tur, te weddiwuloo sama ngëm, sax ca fan ya Antipas doon sama seede ju takku, miñu rey ci seen biir, fa Seytaane dëkk. Peeñu 2:12, 13.

Jëfandikooku Room gu bokkul ak ñaareel yi bokk ci xew-xewu dëkkandoo dëgguloon moo doon indi yépp yàlla yu bokk ci ñoom, yi ñu bokkoon ak ñoom, delloo leen ci dëkku Room, te wone leen ci kër-yàlla Pantheon. Loolu tax la Daniel bind ne “bérabam bu sell biñu ko sànni suuf.” Bérabu kër-yàlla Room gu bokk ci ñaareel moo doon dëkku Room, mi Constantine sànni suuf ci atum 330, waaye kër-yàlla ga nekkoon “ci” Room moo doon kër-yàlla Pantheon, Pan-Theon tekki na “kër-yàllay yépp”. Waa Room dañoo toxal bérabu toogukaayu Seytaane jële ko Pergamos, yóbbu ko ci kër-yàlla Pantheon. Sœur White xibaar na nu ne Room gu bokk ci ñaareel moo di njiit.

«Noonu, ci biir bi, ci njëkk mooy Satan, waaye ci benn beneen taxawaay mu topp, mooy màndarga Room gu bokkoon ci diiney xam-xam.» The Great Controversy, 439.

Room gu bokk ci fukk réew, te Farās doon buur bu bëj-gànnar bi ba mu dugale woon yàllaadiisuw Misra ci biir Réew-mi farāse bi. Ci atum 1917, dragon bi jóg Farās, dem Russi. Saar 10 mooy tektal atum 1989, te saar yi 11 ak 12, ñoo di tektal xarey “diggu” bi (Rafiya ak Yukreen), te xareb Panium mooy tektal ñetteelu jéego bi ba papan bi matale, bi mu dëggale booloo bu ñett-fànn bi ci saar 16. Moo di tektal jaar-jaaru nettali gu nëbbu gi ci saar 40.

Dina naatal njàng mi ci bind bii di ñëw.

Bi Yeesu agsee ci wàllu Seesare Filipi [Paniyam], mu laaj taalibeem yi ne: “Kan la nit ñi wax ne man, Doom-aadama ji, maa di?” Ñu ne ko: “Am ñi di wax ne yaa di Yaxya miy sóobu nit ñi ci ndox; ñeneen ñi ne yaa di Eliyaas; te ñeneen it ne yaa di Yeremiya walla kenn ci yonent yi.” Mu ne leen: “Waaye yéen, kan ngeen wax ne maa di?” Simon Piyeer tontu ne: “Yaa di Almasi bi, Doomu Yàlla jiy dund.” Yeesu tontu ne ko: “Ku barkeel nga, Simon Barjona; ndaxte du yaram ak deret a la ko xamal, waaye sama Baay bi nekk ci kaw.” “Te maa ngi ne la itam, yaa di Piyeer, te ci doj wii laay sos sama mboolloom gëmka yi; te buntu safara yi du ko man a daan. Te dinaa la jox caabi nguuru asamaan; te lu nga lëj ci suuf, dees na ko lëj ci asamaan; te lu nga yiwi ci suuf, dees na ko yiwi ci asamaan.” Noonu mu digal taalibeem yi bu wér ne buñu wax kenn ne moom mooy Yeesu Almasi bi. Li dale ca jamono jooju, Yeesu tàmbelee won taalibeem yi ne war na dem Yerusaleem, teg ñu sonal ko lool ci loxob mag ña, ak saraxalekat yu

mag ya, ak xutbakat ya, te ñu rey ko, te bésu ñetteel ba ñu dekkal ko. Macë 16:13–21.